

Interacțiunea Instanță - Avocat și comunicarea acesteia clientului

The Interaction Court – Lawyer And Its Communication To The Client

Interaction entre la Cour - Avocat et sa communication au client

Avocat stagiar, Elena – Claudia Dobroslav

Baroul București

Complexitatea raportului dintre instanță – avocat – client reprezintă un subiect rar abordat, dar care se petrece cu o frecvență atât de ridicată pe cât este numărul proceselor. Limitele între care poate jongla avocatul în atitudine, acțiune și limbaj se regăsesc deopotrivă în Lege, Statutul profesiei, Codul Deontologic și în bunul simț. Problemele etice în care se regăsește cufundat avocatul sunt cu atât mai complexe cu cât situațiile diferite din practică se suprapun cu tipologii diferite de clienți și magistrați. Cu adevărat avocatul este liantul ce asigură o cât mai bună și fructuoasă interacțiune dintre justiție și justițiabil.

The complexity of the relationship between the court – lawyer – client is a subject less approached, but it happens with the same frequency as the number of lawsuits. The limits between the lawyer can juggle in attitude, action and language are found in both the Law, the Status of the profession, the Code of Ethics and common sense. The ethical problems in which the lawyer finds himself immersed are even more complex because the different situations in practice overlap with different typologies of clients and magistrates. Truly the lawyer is the binder that ensures the best and most fruitful interaction between justice and the litigant.

Introducere

O vorbă, în scris. Un schimb de replici, în scris. Un schimb de vorbe cu aparent caracter sinalagmatic, dar, în realitate, cu caracter unilateral ce ține de chestiuni prealabile, rostite cu justificarea unui interes, deci, oral. Un monolog... o pledoarie verbală cu potențial final scris, dacă se dorește. Posibil dialog, oral. O liniște, o desfășurare a cel puțin unui alt monolog, a unei alte pledoarii. Din nou, un potențial dialog. Liniște. Cuvinte vehemente, venind dinspre centru. Par a fi cu greutate, însă, în realitate vestesc lipsa sensului așteptat și amânarea venirii acestuia, în scris. Multe reguli de procedură între timp și în semnificația celor rostite. Multe pierderi din necunoașterea acestora, multă nedreptate în fapt, puțină în drept. Justiția. Așa se desfășoară în termeni plastici, ușor metaforici justiția.

Termenii tehnici sunt mai greu de însușit. Cei mai puțin tehnici prezintă un puternic caracter evaziv și transmit informația subiectiv, atât în funcție de cel care îi rostește, cât și în funcție de cel care îi percepe. Ceea ce se vrea a fi transmis – procesele juridice; ceea ce se transmite, de fapt – o enigma ce își dezvăluie tainele pe măsură ce greșelile se evidențiază.

Astfel, se întrevede dificultatea dialogului dintre avocat și client. Chestiune despre care nu ne învață nimeni, nu ne pregătește nimeni, pentru că și așa, cei cinci ani de școală juridică (licență și master) sunt insuficienți pentru o parcurgere aprofundată în mediul didactic a *informației elementare*. Ori, „*O bună comunicare nu depinde de cât de bine spunem lucrurile, ci de cât de bine suntem înțeleși*” după cum enunța și Andrew Grove.

Traducerea limbajului juridic se dovedește cu atât mai dificilă cu cât unii termeni de specialitate au altă semnificație decât cea comună, de exemplu obligația de „*a da*”.

Astfel, acum, dat fiind faptul că, cel puțin una dintre nuanțele temei ce va fi tratate a fost enunțată într-o introducere ce s-a vrut a fi una ce anticipează antrenarea celulelor nervoase pentru a citi deopotrivă ceea ce este și ceea ce nu este scris, având în vedere că, „*cel mai important lucru într-o comunicare este să ascuți ceea ce nu s-a spus*” – Peter Drucker, invit cititorul să parcurgă lucrarea în continuare, pentru a găsi și regăsi maniera în care un neofit vede și înțelege tainele nescrise ale avocaturii.

Pentru o bună sistematizare a experienței, voi dezvolta subiectele în succesiunea lor ce se petrece în firescul realității.

Anticiparea interacțiunii cu Instanța

Atunci când realitatea cotidiană se dovedește a fi suficient de nemulțumitoare sau chiar vătămătoare pentru individ, acesta caută căi pentru a găsi un remediu. Ipoteza faptului că trăim într-un stat de drept, coroborată cu cea a principiului liberului acces la justiție face ca soluționarea diferendelor pe cale judiciară să reprezinte *un tratament* la care se apelează frecvent, poate chiar prea mult. Voi lăsa, totuși, netratată chestiunea frecvenței ridicate a necesității reale sau doar aparente, de teamă să nu ajung pe tărâmul dreptului penal într-un timp și într-un context social în care *a-ți face dreptate singur* funcționează; mai simplu spus, într-o lume ideală (în care poate că nici oamenii nu ar exista, întrucât este bine-cunoscut faptul că *a fi supus greșelii* este un atribut inerent ființei umane. Desigur, nu faptul că este supus greșelii îi dăunează cel mai tare omului, ci acela de a nu își asuma responsabilitatea pentru aceasta).

Odată apărută necesitatea, omul alege să meargă la avocat sau nu. Contextul legal actual îi permite justițiabilului să se reprezinte singur, astfel că, necesitatea de a apela la un avocat apare uneori prea târziu. Sigur că acest subiect comportă în sine multe aspecte de ordin psihologic, dar nu fac obiectul prezentei lucrări, astfel că voi concentra esența exclusiv la aspecte ce se găsesc concentrate în titlu.

În momentul în care omul a ajuns la avocat, îi povestește acestuia o serie de aspecte care au mai mult sau mai puțin legătura cu speța în sine. De obicei, tendința omului este aceea de a accentua alte aspecte decât acelea care ar ajuta mai mult la deslușirea încadrării juridice a faptei care este sau va fi dedusă judecății și de a omite altele care sunt esențiale. Acesta este printre primele contacte client-avocat. În acest moment avocatul poate pierde sau consolida respectul și încrederea clientului. În urma informațiilor primite de la client, potrivit necesităților și cerințelor acestuia, avocatul demarează procesul reprezentării clientului în fața justiției, mergând, în principiu pe pașii enunțați în primele fraze ale acestei lucrări. Acestea reprezintă debutul problemelor de înțelegere cu clientul.

Pentru ca analiza mea să cuprindă fenomenul în forma lui cea mai complexă, voi examina situația în care clientul vine la avocat cu intenția de a intenta o acțiune în justiție. De multe ori, clienții se găsesc în situația în care se gândesc să ceară un anumit lucru. În urma discuției cu avocatul, aceștia se găsesc antrenați de ideea unui câștig ceea ce duce la consecința următoare: își doresc mai mult decât este rezonabil să ceară. Aici are loc primul conflict cu avocatul. Acesta, având în minte exigențele procesului observă că elementele speței nu sunt

apte să ducă la rezultatul spectaculos pe care îl vrea clientul. Mai mult decât atât, acesta din urmă, având în vedere contextul unilateral în care debutează accesul la justiție *se îmbată* cu un sentiment de putere mult peste limitele realității. Astfel se dezvoltă primul conflict cu avocatul. Acesta, profesionist fiind, se găsește într-o situație delicată; dacă insistă în tentativa de convingere a clientului că ceea ce acesta își dorește este contrar bunei credințe, ceea ce face ca obiectul să nu poată fi dedus judecății, își poate pune încrederea clientului într-o zonă sensibilă. Desigur, statutul profesiei, deontologia acesteia nu prevăd drept cauză de nerespectare a exigențelor lor, doleanțele clienților. Astfel că acesta nu poate adopta o conduită nepotrivită pentru a fi pe placul clientului. Să nu pierdem din vedere faptul că veniturile acestuia sunt în relație de dependență în raport cu clienții, ceea ce face ca limita de demarcație între ce face și ce nu poate face un avocat să nu fie obiectivă sau rigidă.

Astfel, comunicarea avocatului cu clientul în ceea ce privește interacțiunea cu instanța își găsește limitele atât în contextul obiectiv, legal, cât și în cel subiectiv, ce ține de înțelegerea clientului a aplicabilității în principiu a prevederilor legale în contextul prezentat de el.

Dialogul acesta, își regăsește, în succesiunea necesară pentru continuarea analizei, finalitatea în redactarea și depunerea acțiunii la instanță. Având în vedere procesul anevoios în esență - poate, sau în aparență - cu siguranță, pe care îl parcurge acțiunea până se transformă în *proces* în accepțiunea clientului, acesta își pierde de cele mai multe ori răbdarea. Termenul lung prezentat de avocat în cabinet se dovedește a fi mai lung în realitate, prin faptul că **preconizarea** unui număr de n zile/săptămâni/luni se dovedește a fi mai scurtă decât **trecerea efectivă** a acestui interval de timp. Astfel că, uneori, clientul devine suspicios cu privire la îndeplinirea obligației de către avocat. Așa începe prima *traducere*, cu dificultățile de rigoare, a *limbajului* – modului de funcționare a instanței efectuată de avocat clientului.

Intervin, din nou, chestiuni de etică în conștiința avocatului cu privire la transmiterea anumitor informații. Se pun în discuție elemente cu privire la modul de prezentare a unui sistem în care acum clientul a intrat, iar atitudinea lui nu mai este aceeași cu cea de la începutul raportului dintre cei doi. Avocatul deja este angajat de client și trebuie să răspundă în fața acestuia. Situație care prezintă multă greutate în conștiința clientului și care se înrăutățește pentru avocat pe măsură ce instanța de judecată recurge la elemente străine de înțelegerea celui dintâi.

O perioadă în care avocații s-au regăsit în situații delicate o reprezintă perioada începutului anului 2020. Aceasta a debutat în mod nefast pentru avocați și justițiabili deopotrivă

prin protestul magistraților. Acesta a fost o manifestare de voință a lor prin care s-au arătat a fi împotriva unor potențiale măsuri de natură să le afecteze în viitor modul în care anticipează în prezent situația viitoare; în concret, veniturile următoare perioadei în care muncesc. Felul în care au înțeles a-și arăta aceasta nemulțumire a constat în aceea că au limitat activitatea de justiție la cauzele considerate a fi urgente. Astfel că, un justițiabil a cărui problemă nu se regăsește în această categorie a trebuit să aștepte în pasivitate. Aceasta a constituit premisa unor adevărate vociferări adresate avocaților. Unii dintre ei au cerut banii înapoi acuzându-i pe avocați că au încasat onorariile degeaba și renunțând la raportul creat prin contract cu aceștia. Ceea ce a creat, din nou, necesitatea pentru avocați de a da explicații dintr-o postură defavorizată, fiind cei împotriva cărora s-a desfășurat înverșunarea clienților pentru faptele magistraților.

Situația excepțională a continuat și în urma protestului, ca urmare a măsurilor luate prin declararea stării de urgență, s-a prevăzut ca pe durata stării de urgență, activitatea de judecată să continue doar în cauzele de urgență deosebită¹. Ceea ce a dus la perpetuarea situației dificile a avocaților și a clienților acestora, în măsura în care le-au rămas clienți.

Desfășurarea procesului în fapt și reprezentarea acestuia

în concepția clientului

Desfășurarea procesului aduce cu sine multe lucruri necunoscute și greu de înțeles pentru justițiabil. Întrucât acestea reprezintă piesa centrală a lucrării, voi prezenta numeroase situații dificile, în speranța redării fidele a complexității lor. Numeroase elemente din sala de judecată nu corespund imaginației sădite și apoi hrănite de filme ori romane polițiste a justițiabililor. Iar cum aproape orice chestiune petrecută în mod defavorabil pentru client presupune, într-un firesc absolut regretabil în mintea acestuia un eșec al avocatului, el (avocatul) are de multe ori misiunea de a repara erorile clienților, astfel că, ajunge să lupte împotriva clientului, dar pentru interesele sale (n.r. client).

¹ Art. 42 Decret 195 16/03/2020.

În etapa cercetării procesului, potrivit art. 237 C.proc.civ., are loc desfășurarea anumitor acte de procedură pentru pregătirea dezbaterii în fond a procesului, atunci când este necesar. Astfel că, sunt invocate excepții, de părți sau din oficiu, se rezolvă diverse chestiuni prealabile ș.a.m.d. La aceste aspecte avocatul participă activ. Uneori, în cadrul acestei etape reiese necesitatea, în vederea aflării adevărului, depunerii la dosar a unor documente suplimentare, ori de către părți, ori de către un terț. Având în vedere principiul rolului activ al judecătorului, dar și posibilitatea conferită acestuia de art. 254 alin (5) teza finală C.proc.civ, poate ordona administrarea anumitor probe, **chiar dacă părțile se împotrivesc**. Această situație este premisa unei controverse mari între client și avocat la finalul termenului de judecată respectiv. Uneori clientul nu își dorește ca anumite chestiuni să fie aflate din varii motive și îi reproșează avocatului că a permis sau a contribuit la crearea situației neplăcute.

Aici intervine latura necesară a explicațiilor și a lămuririlor aduse de către avocat, sprijinite fiind pe texte legale, explicate în mod lesne de înțeles. De asemenea, i se solicită explicații cu privire la omisiunea de a prezenta numeroase elemente considerate a fi necesare în aflarea adevărului subiectiv, clientul neputând să înțeleagă diferența dintre elementele de procedură și elementele de fond. Iar atunci când instanța acordă un nou termen, peste o perioadă considerabilă de timp pentru îndeplinirea unei acțiuni considerată a fi inutilă de către client sau de către ambele părți, situația se complică cu adevărat. Avocatul trebuie să explice clientului acțiuni pe al căror temei legal îl înțelege, dar cu ale căror temeieri de fapt nu e de acord. Aceasta se dovedește, de multe ori, a fi o sarcină dificilă, argumentele în fața clientului care așteaptă de la avocat să își asume orice se petrece în acest câmp neputând fi exclusiv transmise pe canalul rațiunii.

O problemă de etică și deontologie se naște și aici în conștiința avocatului. Poate el, în exercitarea profesiei să ascundă în mod deliberat anumite elemente necesare aflării adevărului juridic, doar pentru că i-ar prejudicia mai mult sau mai puțin interesul clientului? Aceasta este chestiune care intervine în mod recurent în practica avocaturii.

Dificultăți majore întâmpină avocatul în comunicarea către client a unor situații care s-au petrecut diferit decât le-a prezentat anterior producerii lor. Aceasta poate avea loc din cel puțin două rațiuni, fără a avea pretenția că dețin întregul adevăr universal, astfel:

1. El însuși s-a hazardat prin susținerea unor concluzii care nu sunt în puterea lui a fi făcute, caz în care dialogul neplăcut cu clientul reprezintă o consecință necesară aproape, a greșelilor făcute prin depășirea puterilor sale. Faptul că explicațiile sunt necesare și survin pe

un fond de nemulțumire din partea clientului nu necesită multe discuții ori explicații, întrucât indiferent de motivația ei, o greșeală rămâne o greșeală fie produsă cu intenție bună sau rea, fie în lipsa ei;

2. Magistratii comit greșeli. Avocatul, având în vedere în permanență contextul legal, îi prezintă clientului haina juridică pe care o poartă situația lui de fapt, nefiind vorba de concluzii care necesită un proces de fond, ci doar de încadrarea juridică. Magistratul ia o decizie comițând o eroare de drept. Lăsând la o parte căile de atac create la dispoziția părții de către legiuitor, avocatul se găsește pus în situația de a explica de ce raționamentul judecătorului este vădit contrar celui al avocatului. Mă văd nevoită să reiterez opinia absolut nefericită potrivit căreia instanța are prezumția de adevăr, iar avocatul pe cea de eroare, din neștiință sau rea intenție. Spre exemplu, o situație reală este cea în care, instanța respinge cererea de anulare a testamentului introdusă de soțul supraviețuitor, ca fiind introdusă de o persoană lipsită de calitate procesuală activă, în contextul în care moștenirea fusese acceptată. O atare situație atrage consecințe neplăcute cu precădere pentru avocat. Adicional faptului că, cel mai probabil, clientul se va îndrepta pentru exercitarea căii de atac către alt avocat, el este pasibil de a da numeroase explicații din poziția unui om care a comis greșeala de a nu îi fi menționat anterior clientului său că nu are calitate și că nu poate introduce acțiunea cu speranța unui succes. O poziție uzurpată fără intenție și fără posibilitatea de a fi fost prevăzută, desigur, dar reală.

Avocatul se va găsi întotdeauna în ipostaza de a explica clientului cele petrecute în instanță; într-o manieră extrem de plastică, exagerată, ce solicită înțelegere, dar sper eu - aducătoare poate de un zâmbet, putem spune că se face aplicarea principiului *mutuum consensus*, *mutuum disensus*, astfel, așa cum, inițial dă o haină juridică elementelor de fapt, acum *desjuridicizează* elementele procedurale. El devine interfața instanței judecătorești în fața clientului. Drept care, avocatul trebuie să fie diplomat și veșnic un supus activ al principiilor profesiei, întrucât locul lui este între client și instanță, având rolul de a aduce în fața și la înțelegerea uneia dintre părți, pe cealaltă, nefiind supus niciuneia dintre ele. Repet, este ținut de reglementarea legală în toate aspectele ei tangențiale activității sale și contractului încheiat cu clientul, dar fără a putea deveni complice activității specifice instanței, ori *partener în crime* clientului, el fiind un partener al justiției.

Considerații de etică profesională și morală

în ceea ce privește avocatul

Fără a mă erija într-o entitate care le-a putut gândi și prezenta pe toate, am să depun diligențele necesare pentru a cuprinde cât mai multe elemente necesare analizei mele. Astfel, am să evidențiez mai multe laturi ale raportul tripartit instanță-avocat-client.

În fața instanței, avocatul este partenerul justiției, este interfața care cunoaște regulile, cunoaște limbajul, își cunoaște posibilitățile și, asemenea unui joc de lego, construiește în parametri optimi jocul juridic folosind piesele de lego ale clientului – realitatea acestuia. În fața instanței este locul unde avocatul merge cu temele pregătite, cu armele poziționate, și le utilizează strategic. Probleme se ivesc atunci când fiecare situație își arată particularitățile. De la dificultatea problemei de fapt, la dificultatea înțelegerii cu titularul acesteia.

Avocatul este deseori pus în situația de a-și asuma situația clientului, ori aceasta este o atitudine ce nu poate fi permisă. El nu poate să meargă într-atât de departe încât să se asimileze clientului, în situația sa. Astfel, au loc situații ce reprezintă adevărate provocări pentru acesta. Este pus în dificultate atunci când să ascundă informații esențiale soluționării cauzei ori să le prezinte în mod eronat este în avantajul clientului. Este conform statutului profesiei, principiilor cărora el se supune, codului deontologic un asemenea comportament? În măsura în care ajunge la o concluzie negativă, reprezintă aceasta o situație ce poate fi explicată clientului într-o manieră rezonabilă și fără ca aceasta să ducă la suportarea unor consecințe nefaste pentru avocat? Se poate considera că de multe ori avocatul este pus în situația de a alege între crezul profesional și deontologic și bunăstarea lui și poate și cea a familiei lui. Astfel se dovedește că raportul client-avocat este unul care naște adevărate provocări intelectuale în afara celor pur juridice.

De asemenea, o problemă frecvent întâlnită în practică este aceea a onorariului avocațial. Instanțele înțeleg adesea să micșoreze cuantumul onorariului avocatului în calculul cheltuielilor de judecată. Este adevărat că aceasta nu are niciun impact asupra cuantumului prevăzut în contractul încheiat cu clientul, dar cum este situația aceasta văzută de către client? Cel mai frecvent, având în vedere prezumția intrinsecă a justițiabilului că instanța știe mai bine, avocatul este pus din nou în dificultate. Clientul interpretează aceasta în sensul că, de fapt, avocatul atât ar fi meritat pentru efortul lui, iar cu privire la diferență se simte păcălit. Fără a exclude diferența

de valori a onorariului dintre avocați ce își găsește originea în criterii subiective, aprecierea instanței făcută de judecători reprezintă o apreciere a rezultatului unui efort pe care ei îl presupun, dar pe care nu l-au făcut mare parte dintre ei, astfel că nu știu exact câte ore de documentare și de muncă efectivă presupun cele n pagini pe care le-au citit și cele 120 de secunde de cuvinte pe care le-au auzit.

Ceea ce duce la întărirea convingerii subiective a clientului, că suma de bani dată este prea mare pentru cele câteva minute vorbite în instanță și puținele pagini scrise. Avocatul este pus în situația de a explica clientului elemente care nu îi sunt nici lui clare, cel mai adesea, dar este ținut, din nou, în poziția de tras la răspundere fără a avea vreo vină.

În concluzie, raportul dintre instanță – avocat – client este unul care comportă multe aspecte de practică, etică, deontologie profesională, sociale, psihologice care comportă la rândul lor excepții și nuanțe ce nu pot fi enunțate exhaustiv într-o lucrare. Complexitatea realității ne dă zi de zi de învățat și de înțeles că excepțiile își strecoară mereu înțeleșurile spre a ne bulversa întru lămurire.